

El professor Marcel Durliat, gran estudiós de l'art català

Antoni Pladevall i Font

Acadèmic de número. pladevallfa@yahoo.es

El dimarts, 26 de desembre de 2006, moria a Tolosa de Llenguadoc, on havia residit els darrers cinquanta anys de la seva vida, el professor Marcel Durliat, destacat estudiós de l'art català i occità i membre corresponent de la nostra Acadèmia des del 26 de febrer de 1958.

Amb la mort de Marcel Durliat es tancà pràcticament la segona generació dels grans estudiosos de l'art medieval català que caracteritzen el segle passat. Un art el nostre, sobretot l'art romànic, que des del moment de la Renaixença fou considerat com l'art més genuí de Catalunya, per ésser l'art que va presidir els moments en què el país esdevenia estat sobirà i per això prenia categoria d'art nacional. El motor inicial d'aquests estudis fou l'escola francesa amb estudiosos com Arcisse de Caumont o Narcisse-Achile de Salvandy, que ben aviat varen trobar ressò a Catalunya en dos estudiosos, sovint poc valorats, Josep de Manjarrés i de Bofarull, teòric d'art i professor de l'Escola de la Llotja (1816-1860) i Mn. Josep Gudiol i Cunill (1872-1931), l'endegador de l'Arxiu Episcopal de Vic i gran teòric de l'art cristià amb les seves *Nocions d'Arqueologia Sagrada Catalana* (1902).

Seguint aquesta doble línia, francesa i catalana, es pot anar teixint una llarga llista d'estudiosos en què destaquen per la part francesa, pels seus treballs sobre la Catalunya nord, Jean Auguste Brutails, Henri Focillon, Pere Ponsich i Marcel Durliat i per la catalana una llista molt més llarga que, partint de Josep Puig i Cadafalch i Lluís Domènech i Montaner, podríem cloure amb noms tan coneguts com Eduard Junyent, Josep M. Gudiol i Ricart o Joan Ainaud de Lasarte.

Marcel Durliat té la singularitat d'haver nascut molt lluny de les terres catalanes i occitanes, que seran les que prengué com a objecte dels estudis que li donaran més prestigi, i sobretot la particularitat d'haver-se identificat molt bé amb aquests països i la seva gent. Per a mi evocar la seva personalitat és un honor que m'ha fet l'Acadèmia perquè havia tingut ocasió de tractar-lo personalment en alguna de les Jornades Romàniques celebrades a Sant Miquel de Cuixà i sobretot perquè l'any 1993 vaig mantenir un contacte epistolar actiu i una entrevista quan li vaig demanar un pròleg pel volum 14 de *Catalunya Romànica*, cosa que tot i trobar-se ja jubilat i amb problemes de salut, ell hi va correspondre amb un magnífic treball d'estudi i síntesi del romànic del Rosselló de sis grans pàgines de l'obra, a doble columna.

Durliat va néixer el 2 d'octubre de 1917 a la petita localitat Anjoutey, del territori de Bellfort, dins el Franc-Comtat, un territori separat de l'Alsàcia i proper a la frontera alemanya. Fill d'una família obrera va quedar orfe molt petit i fou educat per la seva mare, una dona de gran tremp, com ell recordarà en més d'una ocasió, que no va estalviar res per donar-li una bona educació i estudis. Acabats els estudis primaris, per consell dels seus mestres que tot seguit s'adonaren del seu talent, i l'encaminaren a l'École Normale d'Instituteurs de Vesoul on estigué fins als setze anys, en que passà a l'École Normale de Melun i seguí també cursos a la Sorbona, on Henri Focillon li desvetllà la passió per l'art. L'any 1938 entrà a Saint-Cloud, però la Segona Guerra mundial i la seva mani-

festa i declarada oposició a l'ocupació i després pacte amb els alemanys l'obligaren a exiliar-se el 1941 a Suïssa, circumstància que li valdria més tard del govern francès la distinció de la Croix de Guerre (1939-1945).

Pogué retornar poc després a França i entre el 1942 i el 1945, quan anava declinant la guerra, exercí de bibliotecari a Saint-Cloud, mentre cursava la llicenciatura i el Diploma d'Estudis Superiors, que li va permetre el mateix any obtenir per oposició una plaça al Liceu d'Aragó de Perpinyà. D'aquí en serà professor fins l'any 1954.

Durliat s'integrà tot seguit a la vida de la Catalunya Nord i resseguí ben aviat totes les esglésies i s'interessà sobretot per l'art cristià, romànic i gòtic. Cal destacar d'ell que fou tota la vida un creient cristià declarat i a vegades militant i això li feia trobar un sentit més pregon en els seus estudis de pintura i iconografia cristiana. El gran coneixement que tenia de l'art va fer que se li encarregués la tasca de "Conservateur des antiquités et objets d'art des Pyrénées-Orientales". Un episodi d'aquesta estima i defensa de l'art català quedà manifest en la dura lluita que va mantenir per recuperar les pintures romàniques de l'esglesiola de Sant Salvador de Casesnoves, d'Illa del Tet de Rosselló, que el 1954 havien estat venudes per l'alcalde del municipi i conseller general a col·leccionistes privats i al Museu de Ginebra i que foren recuperades en la seva major part.

Ben aviat es dona a conèixer dins dels ambients universitaris i cercles d'estudiosos pels seus quatre petits, però molt substanciosos, volums sobre *La Sculpture romane en Roussillon*, publicats entre el 1948 i el 1954, per les edicions Tramuntana. Al mateix temps publicà altres interessants estudis a *Les Études Roussillonnaises* i a *Cahiers de Civilisation Médiévale*, que aviat el convertiren en un punt de referència en l'estudi del romànic català del sector francès. També la seva coneixença de l'art, tant major com menor, es veu reflectida en el *Dictionnaire des Églises de France* del que n'és autor de diverses monografies i del pròleg d'alguns dels seus volums.

La seva bibliografia és extensíssima com ho revela el volum de *Miscel·lània o Mélanges*, que se li va dedicar el 1992, en complir els seus 75 anys i en la qual hi figuren 467 estudis, xifra que encara va anar ampliant fins a la seva mort.

Retornant al seu curs biogràfic, l'any 1962 va presentar a la Sorbona la seva tesi, feta sota la direcció d'Elie Lambert, *L'art dans la Royaume de Majorque*. No oblidem que el regne de Mallorca, comprenia la Catalunya Nord, part de la Cerdanya i les illes de Mallorca, de les quals va prendre el nom, però que el seu centre es trobava al Rosselló, al Palau dels Reis de Mallorca. En ella hi estudià el romànic i el gòtic o art de l'època d'existència d'aquell reialme.

Des del 1954 Durliat era encarregat de cursos de la Universitat de Tolosa, com a delegat del Centre Nacional de la Recerca Científica, el CNRS francès. Des del 1962 el seu doctorat li va permetre tenir càtedra pròpia d'art medieval a la universitat, que va tenir amb prestigi creixent fins a la seva jubilació l'any 1978.

L'amor de Durliat per l'art medieval, en particular el català i l'ensenyament que ell impartí tant durant l'etapa de professorat al Liceu de Perpinyà com a l'Escola Normal Superior i a la Universitat de Tolosa varen marcar profundament als seus alumnes, molts dels quals es decantaren i s'han especialitzat en l'art medieval català i del Migdia francès. El seu intens treball i coneixements queden reflectits en nombrosos llibres entre els que destaquen el *Roussillon roman* (1958) i *Haut-Lan-*

guedoc roman, de l'editorial Zodiaque, *Pyrénées romanes* i *L'Art roman* (1982), *Des Barbares à l'An Mil* (1985), etc., alguns d'ells traduïts al català i al castellà.

Com ja s'ha dit, el nombre dels seus treballs, que en el moment de jubilar-se era de 467, passa del cinc-cents títols, segons referències del Centre d'Art roman Marcel Durliat, creat a la històrica vila de Moissac, l'any 1993, per un conveni entre la Universitat de Bordeux i la Ville de Moissac. Aquest centre manté viu el seu record i aplega tots els seus estudis i referències sobre l'autor i la seva obra.

Abans de cloure aquesta evocació del savi i estudiós del romànic, no podem deixar de fer esment de la seva obra cabdal o de maduresa, *La sculpture romane de la Route de Saint-Jacques. De Conques à Compostelle*, que el 1990 li va publicar el "Comité d'estudis sobre història i art de la Gasconya". Tota ella no és solament un profund estudi d'art, sinó una síntesi de la seva reflexió de savi i de gran creient sobre l'esperit que il·luminava o inspirava tots aquells pelegrins medievals que seguien la *peregrinatio*, que els havia de dur a cercar la pau d'esperit i la salvació prop la tomba d'un dels més fidels testimonis i primer apòstol màrtir del cristianisme.

Marcel Durliat escriu amb amor i entusiasme els seus treballs i va saber comunicar a molts la seva passió i gust per l'art en general, però en particular per les seves manifestacions iconogràfiques d'on en sabia destriar la seva simbologia i espiritualitat.

Per convèncer-se d'això calia només haver-lo sentit en algunes de les seves conferències, tant a les Jornades Romàniques de Cuixà com acompanyant-lo en les excursions que feia sovint amb alumnes o amb altres grups que li ho havien sol·licitat per la Provença romànica, per les dues Catalunyaes, la nord o la sud, per la Vall d'Aran o pel nord d'Aragó; les seves explicacions no eren només lliçons d'art sinó que també versaven sobre la fe i simbolismes que els autors medievals havien volgut expressar i cisellar en les seves obres.

En resum, Marcel Durliat va fer escola i aquesta perdura en molts dels que s'havien aprofitat del seu mestratge i orientacions.

La seva tasca fou reconeguda amb premis i distincions a l'Académie d'Inscriptions et Belles Lettres, de la qual va rebre tres premis pels seus treballs i el 1974 en fou nomenat membre corresponent, va rebre distincions de l'estat francès, com el nomenament de Chevalier de l'Ordre Nationale de Mérite i l'esmentada Croix de Guerre (1939-1945), fou membre corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans, de la nostra Reial Acadèmia i de la de Bellas Artes de San Fernando de Madrid, a més de rebre distincions d'altres centres d'estudi i universitats franceses.

Aquesta és en breu síntesi la semblança del gran estudiós de l'art català medieval que durant quaranta-vuit anys ens ha honrat com a membre corresponent de la nostra Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts.

16 de gener del 2008